

Spørsmål og svar om asbest og kreft

Hva vet vi om asbest og kreftrisiko?

Når materialer med asbest er uskadet og ligger i ro, utgjør de ingen fare. Men når vi begynner å reparere, rive, borer i eller pusser opp kan vi lage støv av materialene som inneholder asbest, og slikt støv med asbestfibrer kommer ut i luften. Det er når asbestfibre pustes inn, at asbest er farlig og kan øke risikoen for flere kreftsykdommer.

Hva er asbest, hvor er det brukt og hvordan ser det ut?

Asbest er navnet på en gruppe mineraler med fiberstruktur som har blitt brukt i mange ulike bygningsmaterialer. Det ble innført et forbud mot bruk av asbestholdige produkter og materialer i bygninger og installasjoner i Norge i 1985.

Asbestmaterialer og produkter fins i ulike former og utseender, og påvisning av asbest krever at materialet analyseres med spesielle metoder. God kartlegging er viktig før en ny jobb startes opp, hvis det kan være en mulighet for at asbest er til stede. Asbest har bl.a. vært brukt i lim, takplater, isolasjon, rundt rør, kledning på hus. Se figur i [Alt du må vite om asbest i huset ditt - Bygg og Bevar](#) og [Hvor kan det finnes asbest? \(arbeidstilsynet.no\)](#)

Er asbest noe man bør bekymre seg for i dag?

Ja, det er det.

Selv om bruk av asbest og materialer som inneholder asbest ble forbudt for nesten 40 år siden, i 1985, er det fremdeles asbest i mange bygninger og installasjoner. Bygg fra perioden 1920 og 1985, kan inneholde asbest. Asbestmaterialer som er uskadet og ligger i ro i bygningene utgjør ingen fare, men når disse byggene rehabiliteres, pusses opp eller rives eller når man borer hull i materialene kan asbestfibre frigjøres og gi en kreftrisiko.

Hvilke kreftsykdommer kan skyldes asbest?

De vanligste kreftsykdommene som skyldes asbestfibre er lungekreft og mesoteliom (lungehinnekreft, også kalt brysthinnekreft). I svært sjeldne tilfeller kan det også føre til andre kreftformer som strupekreft, eggstokkreft og kreft i fordøyelseskanalen.

Hvor mange får asbestrelatert kreft hvert år i Norge?

Totalt regner vi med at over 200 personer får asbestrelatert kreft hvert år i Norge. De aller fleste er menn, som en følge av asbest de ble utsatt for mens de var yrkesaktive før forbudet kom i 1985. Tallene har steget jevnt og trutt de siste årene, men det ser ut til at vi har nådd en topp nå. I Norge (og andre land som har forbud mot asbest) går tallene nedover, men globalt stiger tallene fremdeles.

Hvor mange får mesoteliom?

Det er hvert år i underkant av 100 personer, de fleste menn, som får denne kreftsykdommen i Norge (i 2019 var det 93 personer, 78 menn og 15 kvinner). Siden mesoteliom nesten alltid har sammenheng med asbesteksponering, relateres tilfellene stort sett til denne risikofaktoren. De fleste som får denne kreftsykdommen, får det på grunn av asbesteksponering i yrkessammenheng.

Det er kun registrert få tilfeller av mesoteliom hos yngre personer som antas har blitt eksponert etter at asbestforbudet trådte i kraft i 1985.

Hvor mange får asbestrelatert lungekreft?

Det er estimert at det er omtrent like mange, muligens noen flere, som får asbestrelatert lungekreft hvert år, som antallet personer som får mesoteliom. Siden det er mange risikofaktorer som kan føre

til lungekreft, kan vi ikke vite sikkert om en lungekreftsykdom skyldes asbesteksponering. Men, har man vært utsatt for asbest i arbeidet, kan det være en sannsynlig årsak. Røyking øker risikoen for asbestrelatert lungekreft betydelig.

Det er forventet at antall asbestrelaterte lungekrefttilfelle vil bli lavere per tilfelle mesoteliom i framtiden siden det nå er færre som røyker og samtidig er utsatt for asbest. Røyking øker risikoen for asbestrelatert lungekreft i betydelig grad.

Hvor mange dør av asbest hvert år i Norge?

Selv om asbest har vært forbudt i snart 40 år, regner man likevel med at opp mot 150 personer dør av kreft på grunn av asbesteksponering hvert år i Norge. Omtrent 70 av disse dør av mesoteliom, tall for asbestrelatert lungekreft er noe mer usikkert. Til sammenlikning dør rundt 90 personer i trafikken hvert år. Vi har omfattende kampanjer og andre virkemidler for å redusere skader og ulykker i trafikken. Det trenger vi også for å unngå at personer utsettes for et sikkert kreftfremkallende stoff.

Er det færre som får asbestrelatert kreft nå som asbest er forbudt?

Asbestrelaterte dødsfall som registreres i dag skyldes i all hovedsak eksponering fra før forbudet trådte i kraft i 1985.

Forekomsten av asbestrelatert kreft har vært økende over hele verden, men i Norge og Norden (og andre land som har innført forbud) har økningen avtatt og antall nye tilfeller er klart lavere i dag enn for noen år tilbake.

Antallet som får mesoteliom har ikke sunket tilsvarende mye som for asbestrelatert lungekreft, men antall nye tilfeller er heldigvis lavere enn for noen år siden i Norge. At antall arbeidstakere med mesoteliom ikke synker like mye som for asbestrelatert lungekreft kan skyldes at utviklingstiden for mesoteliom er 10-15 år lengre enn for lungekreft. I tillegg har reduksjon i antall som røyker også redusert risikoen for asbestrelatert lungekreft.

Hvordan vet vi at asbestfibre er kreftfremkallende?

Det finnes tilstrekkelig bevis både fra epidemiologiske undersøkelser og dyrestudier til å si at asbest er kreftfremkallende. Det er WHO's kreftforskningsinstitutt, IARC, som gjennomgår forskning for å vurdere hva som kan ha sammenheng med kreft, og asbest er i den mest sikre kategorien, klasse 1. Les om IARC's klassifisering av kreftfremkallende stoffer her [Hva vil det si at noe er klassifisert som kreftfremkallende? - Kreftforeningen](#)

Hvordan kan asbest føre til kreft?

Asbest er en type mineraler med fiberstruktur. Når en person puster inn (inhalerer) eller svelger asbestfibre, klarer ikke kroppen å bryte ned, eller fjerne fibrene. Det blir sittende fast i vev i og rundt lungene, og i sjeldne tilfeller i fordøyelseskanalen. Over mange år kan fibrene føre til irritasjon og betennelse som skader cellene og deres arvestoff, DNA. Genetiske endringer som følge av skadet DNA kan over lang tid forårsake unormal cellevekst og kreft.

Hva er symptomer på asbestrelatert kreft?

Det er viktig at personer som vet at de har vært mye eller ofte utsatt for asbest i jobbsammenheng får vurdert av kompetent lege om det er behov for å bli fulgt opp med regelmessige helseundersøkelser. De bør være spesielt oppmerksomme på symptomer som kan indikere kreft i og rundt lungene. Symptomer på lungekreft og mesoteliom (i lungehinnen) kan være kortpustethet, hoste og brystmerter. Halsymptomer som kronisk sår hals, vedvarende heshet, følelse av behov for å rense halsen ofte og problemer med å svelge kan være symptom på strupekreft.

Symptomer kan være forskjellig fra person til person, men tidlig diagnose gir mulighet for flere behandlingstilbud, med bedre prognose og overlevelse.

Les mer om mesoteliom/brysthinnekreft her [Lungehinnekreft - Kreftforeningen Brysthinnekreft, mesoteliom - NHI.no](#)

Les mer om lungekreft her [Lungekreft - Kreftforeningen](#) [Lungekreft - NHI.no](#)

Hvor lang tid tar det fra man er eksponert for asbest og til man får kreft?

Utviklingstiden for mesoteliom er lang, omtrent 30-40 år og kanskje lengre. Asbestrelatert lungekreft har noe kortere utviklingstid rundt 15 – 30 år.

Er det lett å vite om kreftsykdommen skyldes yrket?

På grunn av lang latensperiode/utviklingstid rammer disse kreftsykdommene vanligvis eldre personer. Den lange eksponeringstiden kan også gjøre det vanskelig å kople at man har vært utsatt for asbestfiber i yrkessammenheng og kreftsykdom i ettertid. Men, som nevnt skyldes nesten alle tilfeller av mesoteliom (lungehinnekreft) asbesteksponering.

Får du kreft, og vet at du tidligere i livet har jobbet med asbest, eller at du kan ha blitt utsatt for asbest, snakk med legen din om det.

Hvordan kan jeg og andre få i oss asbest?

Risikoen for kreft øker først når løse asbestfibre frigis i luften og pustes inn. Man kan også få asbestfibre ned i mage og tarm ved svelging. De fleste som har blitt utsatt for større mengder asbestfibre, har blitt det i yrkeslivet. De som utsettes for asbestfibre på jobben kan få det med seg hjem via klær og utstyr. Det kan gi en indirekte risiko og medføre andre får det i seg.

Hvem er mest utsatt for asbestrelatert kreft?

Asbestfibre er først og fremst en risiko for de som har vært direkte utsatt for asbest i yrkessammenheng. Bygningsarbeidere som rørleggere, isolatører, snekkere, og elektrikere, vaktmestere, brannfolk, og brannforebyggere og andre innen bygningsbransjen er særlig utsatt. De som fjerner og hogger eldre innretninger innen petroleumsvirksomhet/offshore er også utsatt. Asbest utgjorde også en fare for de som tidligere bodde i nærheten av industri hvor det ble benyttet asbest i produksjonen.

Privatpersoner og andre, som pusser opp, river, rehabiliterer og reparerer bygninger og innretninger kan støte på asbestmateriale og frigjøre asbestfibre i luften. Ofte uten at de vet det. Få privatpersoner vet hva asbest er og hvor det kan finnes i et hus. Privatpersoner benytter sjelden verneutstyr, og kan derfor være ekstra utsatt.

Hva er det viktig at leger vet om kreft som kan skyldes jobben?

Noen kreftsykdommer kan skyldes yrkesrelaterte faktorer, inkludert asbesteksponering. Leger har plikt til å melde fra til NAV og Arbeidstilsynet dersom det er mistanke om at sykdommen kan skyldes yrket. De skal vite om regler og rutiner ved slik mistanke.

Snakk med legen din om dette dersom du tror kreftsykdommen skyldes stoffer du har vært utsatt for på jobben. F.eks. asbest.

Hva bør privatpersoner som liker å pusse opp vite?

Vær klar over at du kan støte på asbest i boliger og hytter bygget i tiden 1920 og til slutten av 1980-tallet. Asbestfibre i inneluften i forbindelse med oppussing utgjør en risiko for alle som bor der. Er du i tvil, la profesjonelle aktører kartlegge om det kan være asbest, og gjøre jobben hvis det er asbest i

bygget. Og uansett bør man beskytte seg mot støv som genereres ved riving, boring, gjennom støvavsug på maskiner, og ved bruk av åndedrettsvern.

Hva er den tredje bølgen?

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) beskriver tre asbestbølger. Den første bølgen rammet arbeidere i asbestgruver og produksjon av asbestholdige produkter. Andre bølgen rammet arbeidere som brukte de ulike materialene – eksempelvis til bygninger og installasjoner. Asbestrelatert kreft i dag skyldes fremdeles asbesteksponering fra slikt arbeid. Den tredje bølgen rammer arbeidere som river eller renoverer gamle hus med asbestholdige bygningsmaterialer. Det er den tredje bølgen som er mest aktuell som ny kilde til asbesteksponering nå og som vi må demme opp for.

Hvordan forhindre at man utsettes?

Er det en mulighet for at man kan støte på materiale som inneholder asbest i jobben som skal utføres, skal dette kartlegges før oppstart. Private, bedrifter, det offentlige og andre som eier bygninger og installasjoner som er bygd tidligere enn 1985, bør kartlegge om bygget inneholder asbest før arbeid settes i gang. En kartlegging av asbest kan både redusere senere kostnader og beskytte mot eksponering for helsefarlig asbeststøv. Firma som tar på seg arbeid med å fjerne asbest skal kunne vise frem en gyldig tillatelse fra Arbeidstilsynet til å arbeide med asbest. Før arbeidet starter skal firmaet ha sendt melding om arbeidet til Arbeidstilsynet. Områder rundt bygg som kan bli forurenset av asbestfibre f.eks. ved utvendig rivning av tak og fasader, skal merkes og avgrenses slik at andre ikke utsettes.

Privatpersoner er unntatt fra forbudet mot å fjerne asbest, når dette skjer på egen bolig. Det anbefales da at man bruker verneutstyr og følger anbefalte sikkerhetstiltak for arbeid med asbest. Arbeidstilsynet fraråder privatpersoner å gjøre innvendig sanering av asbest.

Hva er bestemmelsene for arbeid med asbest?

Bestemmelsene om asbest finnes i Forskrift om utførelse av arbeid, kap. 4 Asbestarbeid.
<https://www.arbeidstilsynet.no/regelverk/forskrifter/forskrift-om-utforelse-av-arbeid/>

Hva bør jeg gjøre hvis jeg tror det er asbest i min bygning/installasjon?

Ved rivning, ombygging eller vedlikeholdsarbeid i eldre bygg kan det oppstå situasjoner der du mistenker at bygget inneholder asbest. Er det fare for at det skal oppstå spredning av asbestfibre, må du stanse arbeidet for å unngå helsefarlig eksponering av asbest. Ved situasjoner der arbeidstakere uforvarende har, eller kan ha blitt, eksponert for asbestfibre, er det viktig at arbeidsgiver samarbeider med helsepersonell om å gi informasjon om antatt helserisiko for den enkelte.

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakere som kan bli eller har vært eksponert for asbestfibre i en slik grad at det er forbundet med sykdomsrisiko, gjennomgår helseundersøkelse av lunger og luftveier.

Hovedkilder:

[Temasiden til Arbeidstilsynet](#)

[Rapport fra STAMI om asbesteksponering](#)

[Forskning på asbesteksponering og kreft](#)

[Alt du må vite om asbest i huset ditt - Bygg og Bevar](#)